

תלוש ולבסוף חברו (חולין טז)

גליון 494

בדרף טז. אמר רבא פשיטא לי תלוש ולבסוף חברו לענין עבודת כוכבים הוי תלוש דאמר מר המשתחוה לבית שלו אסרו, ואי ס"ד הוי מחובר, אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם. לענין הכשר זרעים תנאי היא וכו'. בעי רבא (דרף טז): תלוש ולבסוף חברו לענין שחיטה מאי.

והקשו בתוס' (טז: בד"ה תלוש וכו') דהא אסיקנא לעיל (טו:): דלרבי בדיעבד כשר ולרבי חייא כשר לכתחילה. ותירצו בתוס' דאליבא דרבי מיבעיא ליה דדילמא הוי כתלוש וכשרה כדאמרינן לעיל או שמא לרבי אין חילוק בין תולב"ח למחובר מעיקרו ופסולה, ומתניתין דמכשיר דיעבד כרבי חייא.

מבואר בגמ' דרבא הסתפק בשחט בדבר שהיה תולב"ח אם השחיטה כשרה או לא. וביארו בתוס' דהספק הוא אליבא דרבי שפוסל במחובר מעיקרו האם תולב"ח נשאר כתלוש ולכן שחיטתו כשרה או לא. ורבא העמיד את שאלתו על זה שבעבודה זרה תולב"ח נחשב כתלוש, ובהכשר זרעים יש מחלוקת תנאים.

וביאר בחי' הרמב"ן דבע"ז כתלוש דמי משום דלא מיעט רחמנא אלא הרים דמחוברין מעיקרן הא תולב"ח לא מקילינן ביה. ולענין הכשר ת"ק סבר כיון דלא אמר רחמנא אלא זרעים תלושים אז מחובר אינו בכלל אע"פ שהיה תלוש, האי מעניינא דקרא והאי מעניינא דקרא אבל לענין שחיטה מספקא ליה אי לע"ז מדמי ליה והוי כתלוש או דילמא להכשר זרעים מדמי ליה והוי כמחובר. ואולי גם בשחיטה הוי מעניינא דקרא אם דורשים כרבי מהפסוק וישלח ויקח את המאכלת דהיינו תלוש גמור. וכתב בהמשך דלתנא בתרא דאמר הכשר נמי תלוש הוי, פשיטא ליה דכשרה.

הרי שכל ספיקו של רבא לפי הרמב"ן הוא רק לפי התנא דס"ל דבהכשר הוי כמחובר אבל למ"ד דהוי כתלוש פשיטא דהשחיטה כשרה דהוי גם כתלוש.

וכן כתב בחי' הר"ן וביאר יותר, דמספקא ליה אי הוי כמחובר משום דנפקא ליה מויקח את המאכלת דמשמע תלוש גמור כמו בהכשר או דילמא לאו מויקח את המאכלת גמר, ופסול מחובר גמיר ליה, ותולב"ח לענין שחיטה כתלוש דמי כדאשכחן לענין עבודה זרה. מבואר בר"ן שאם המקור לתלוש הוא מהפסוק ויקח פשוט שצ"ל תלוש ממש אלא דיתכן שאין הלימוד מהפסוק.

אמנם בחי' הרשב"א משמע שכל הספק של רבא היה לפי התנא דס"ל שלענין הכשר הוי כתלוש דאולי מ"מ לגבי שחיטה יחשב כמחובר, ודלא כרמב"ן שנקט דאם בכל מקום הוי כתלוש ה"ה בשחיטה.

והנה הצ"ח הקשה מנליה לרבא לחלק בין ע"ז לשחיטה. וביאר דבע"ז דרשינן ולא ההרים אלהיהם א"כ בעינן דוקא דומיא דהר שהוא מחובר מעיקרו אבל בשחיטה שכתוב ויקח שפיר יש למעט גם תולב"ח כי בעינן שיהא בר קיחה גם בשעת השחיטה. ובזה הסתפק רבא אי צ"ל תלוש גם בשעת שחיטה או דדוקא מחובר מעיקרו נפסל אבל דבר שהיה שייך בו קיחה כשר אע"ג שבשעת שחיטה הוי מחובר. וגם מהכשר אין ללמוד כי שם דוקא דומיא דכלי הוי מוכשר דאינו מחובר כלל. הרי שלמד שהספק הוא בגוף הדרשה של ויקח האם צ"ל תלוש גם בשעת השחיטה או דדי שהיה פעם תלוש.

ובחי' חתם סופר הקשה שאם לומדים מויקח פשוט שאם תולב"ח וביטלו שם שלא שייך בו לקיחה ומהו ספיקו של רבא. וביאר דרבא הסתפק דאולי הדרשה ממאכלת דבעינן כלי וממילא כמו שמצינו בהכשר שנחלקו אם תולב"ח מקבל הכשר או לא דהיינו שנחלקו אם עדיין יש עליו שם כלי אז ה"ה בשחיטה נסתפק אם נשאר עליו שם כלי לאחר שנתחבר או דילמא ילפינן מויקח ואז פשוט דנפסל בתולב"ח.

והנה בדרישה (בטור יו"ד ריש סי' קמה) כתב דשאני לענין שחיטה דתליא רחמנא במה שכתוב ויקח את המאכלת בידו דבעי דבר הניקח ביד (ולכן תולב"ח פסול) משא"כ בע"ז דאסרה רחמנא כל זמן שאינו דומה להרים. ואח"כ כתב דבגמ' חולין משמע דשאני ע"ז דהחמירו בה דו"ל שם אמר רבא פשיטא לי תולב"ח

לענין ע"ז הוי תלוש וכו' ופירש רש"י לענין ע"ז דקיי"ל וכו' נאסר משום לא ידבק בידך. הרי שלמד ברש"י בסוגיין שבע"ז פשיטא דיש להחמיר מחמת ולא ידבק. וצ"ב אם כוונתו דהוי חומרא מדאורי' או שרבנן החמירו מחמת ולא ידבק.

מכל הנ"ל חזינן דנסתפק רבא בדרשה של שחיטה איך ללמוד ממנה.

אמנם בדרישה (סי' ו') כתב ונראה לי הטעם דלא מיבעיא ליה בע"ז, ולענין שחיטה מיבעיא ליה משום דלענין ע"ז הוי זה שהוא כתלוש חומרא משא"כ לענין שחיטה הוי ליה קולא.

מדבריו משמע שבעצם זהו שאלה כללית האם תולב"ח הוי כתלוש או לא והיות והוי ספק אז בע"ז מחמירים דהוי כתלוש ובשחיטה מחמירים דהוי כמחובר, עיי"ש.

ובב"ח (שם בקונטרס אחרון) כתב בהא דהאריך הדרישה למה בע"ז פשוט שדינו כתלוש ולענין שחיטה מיבעיא ליה, דתלוש ולבסוף חברו אינו אסור מדאורייתא אלא מדרבנן גזירה משום מחובר מעיקרו, ואין לדמות גזירות חכמים זו לזו. הרי שלמד שזה שאלה בדרבנן. (ועי' במשבצות זהב סק"ה).

ובביאור הגר"א (חושן משפט סי' צה סק"י) לגבי הל' שבועה שאין נשבעין על הקרקעות מה הדין בתולב"ח וכתב די"א דתולב"ח דינו כתלוש וכמ"ש בפ"ק דחולין בין לענין ע"ז בין לענין הכשר זרעים בין לענין שחיטה, ואע"ג דרבא מספקא ליה לענין שחיטה לא קיי"ל כוותיה כמ"ש"כ הרי"ף והרמב"ם והשו"ע.

הרי שהשווה בין העניינים, ולא למד דשאני שחיטה כי כתוב שם ויקח, דבר הניקח ביד. חזינן דתולב"ח הוי ספק כללי בכל העניינים אם נחשב תלוש או מחובר.

ובשערי חיים (גיטין סי' מג) גם העיר דלכאורה תולב"ח היא שאלה כללית, ולמה שישתנה הדין בכל מקום. והביא משו"ת עמודי אור (סי' קז אות ג) דדין שחל עליו בתלוש אינו מסתלק ממנו כשנתחבר ולכן בהקדישו ולבסוף בנאו אפי' שדין תולב"ח כמחובר ואין מעילה במחובר אבל כיון שחל עליו דין מעילה תו לא פקע מיניה ע"י חיבורו. וה"ה בסכין שהיה כשר בתלוש נשאר כשר בחיבורו.

ולפי"ז כתב בשערי חיים דבעבודה זרה כל דבר שיש בו תפיסת יד אדם ראוי לחלות איסור ע"ז והיות והיה תלוש והיה ראוי לחלות איסור ע"ז אז גם לאחר שנתחבר יחול בו איסור ע"ז. והספק של רבא בשחיטה הוא אם יסוד הדין הוא בסכין דבעי דומיא דמאכלת, ואפי' אם א"צ בכלי בחולין אבל תלוש מיהא בעינן או דעיקר הדין הוא במעשה השחיטה דבעינן שחיטה בתלוש. וממילא אם הדין בסכין, נמצא שכבר חל על התלוש הכשר סכין אז הוא נשאר כשר גם בחיבורו אבל אם הדין בשחיטה ליכא למימר דחל בו דין תלוש דליכא בהסכין שום דין וכל הדין הוא בשחיטה עצמה ולכן תולב"ח פסול.

מדבריו יוצא שספיקו של רבא היה בגוף הדרשה מויקח את המאכלת אם הדין בסכין או במעשה השחיטה. אלא דלכאורה יש להעיר דבשלמא בהקדש שחל עליו בתלוש כבר חל בו דין מעילה אז שייך לומר שלא פקע בחיבורו אבל לומר שחל בו דין שיכול לשמש כסכין זהו חידוש.

במשנת יעבץ (יו"ד סי' ה) כתב דבהכשר זרעים צ"ל תלוש ולכן בחיבורו הוי מחובר אבל בע"ז לא בעינן תלוש אלא שיש בו תפיסת יד אדם וכמבואר בע"ז דף מו. וברמב"ם (פ"ח עכו"ם ה"א) כל שאין בו תפיסת יד אדם וכו' הרי זה מותר בהנאה. וחידוש דלפי"ז החיבור אינו מבטלו מתורת תפיסת יד אדם כי עכ"פ היה בו תפיסת יד אדם (וכשיטת רש"י בדף טז. שנטע יחור עדיין נחשב כתלוש ורק בעלה מאליו חשיב מחובר).

וכתב לחדש שספיקו של רבא היה אם הפסול של מחובר בשחיטה הוא דבעינן סכין תלושה או משום דבמחובר אין בו תפיסת יד אדם וביאר בזה את דברי הר"ן (הנ"ל) דאם ילפינן מויקח את המאכלת אז הפסול הוא משום דבעינן סכין תלושה ולפי"ז תולב"ח פסול אבל אם פסול מחובר גמרא לה כדאשכחן בע"ז אז הפסול הוא דבעינן סכין שיש בו תפיסת יד אדם ולפי"ז תולב"ח כשר. הרי שגם למד שספיקו של רבא הוא בעיקר הלימוד מהפסוק או גמרא גמירא לה על דרך הר"ן.

ויש להוסיף דבחי' הגר"מ (פ"ה מעילה ה"ה) כתב לחלק דאם הנידון הוא תלוש או מחובר פסק הרמב"ם דהוי כתלוש אבל אם הנידון הוא אם זה קרקע או מטלטלין (כמו בשבועה) אז הוי קרקע דהא בכל הדינים דתלויים בדין קרקע לא נזכר שום רמז בגמ' לדין תולב"ח עיי"ש. וכן חילק באחיעזר (ח"ב סי' נ) ואכמ"ל.